

Ylioppilaskirjoituksissa historian valinneiden lukiolaisten näkemyksiä historiasta oppiaineena

ANNA VEIJOLA¹ JA SIMO MIKKONEN²

anna.l.veijola@jyu.fi

¹Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta, Jyväskylän normaalikoulu, ²Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen tiedekunta, Humanistinen osasto

Tiivistelmä

Vuosina 2018–2020 toteutetussa opiskelijavalintauudistuksessa korkeakoulut alkoivat valita valtaosan opiskelijoista todistusvalinnan perusteella. Yliopistojen todistusvalinta nojaa pitkälti ylioppilaskokeista saataviin pisteisiin. Historian kirjoittajien määrä ylioppilaskokeessa on kasvanut vuodesta 2020 lähtien. Yhtenä syynä tähän pidetään yliopistojen käyttämää pistemallia, jossa historian kokeesta saa enemmän pisteitä kuin esimerkiksi filosofian tai yhteiskuntaopin kokeista. Tämä artikkeli perustuu 61 lukiolaisen kyselyvastauksiin ja tarkastelee heidän motivaatiotaan historian opiskeluun, näkemyksiä historian opiskelun haasteista sekä syittää valita historian ylioppilaskoe. Ylioppilaskirjoituksissa historian valinneiden opiskelijoiden vastauksissa piirtyy kuva historiasta mielenkiintoisena, ympäröivään yhteiskuntaan kiinnittyvänä oppiaineena. Opiskelijoiden esittämät haasteet osoittavat kuitenkin, että historia käsitetään edelleen myös hyvää muistia vaativana oppiaineena. Noin kolmannes vastaajista mainitsi korkeakoulupisteet yhdeksi syyksi valinnalleen kirjoittaa historia ylioppilaskirjoituksissa. Useammin opiskelijat kuitenkin korostivat historian mielenkiintoisuutta sekä kokemustaan hyvästä osaamisesta kyseisessä aineessa.

Avainsanat

ylioppilaskirjoitukset, historia oppiaineena, opiskelijavalintauudistus, lukio, opiskelijavalinnat

The Views on History as a School Subject of Students Who Chose History in the Matriculation Examination

Abstract

The Finnish higher education student selection reform, implemented between 2018 and 2020, shifted the primary admission pathway from entrance examinations to certificate-based selection. As a result, the importance of matriculation examination performance has increased significantly. One notable outcome is the growing number of students choosing history as one of their matriculation exam subjects since 2020. A likely explanation for this trend lies in the scoring model used in certificate-based admissions, which allocates more points for history compared to subjects such as philosophy or social studies. This article is based on survey responses from 61 upper secondary school students and examines their motivation to study history, their perceptions of the challenges associated with the study of history, and their reasons for choosing the history exam in the matriculation test. The responses of students who chose history in the matriculation exams depict history as an interesting subject that is connected to the surrounding society. However, the challenges expressed by students also indicate that history is still perceived as a subject that requires a good memory. About one-third of respondents mentioned university admission points as one reason for choosing to take the history matriculation exam. More often, however, students emphasized the interest they have in history and their experience of being skilled in the subject.

Keywords

matriculation exam, history as a school subject, general upper secondary school, higher education student selection reform, higher education entry exams

Johdanto

Ylioppilaskirjoituksilla on pitkään ollut keskeinen rooli Suomessa. Alun perin ne toimivat yliopistojen pääsykokeina, ja kokeet järjestettiin yliopistoissa, vaikka vastuu siirtyi lukioille jo vuonna 1873. Ylioppilaskirjoitusten merkitys pääsykokeena vakiintui 1960-luvulla, kun hakijoiden määrä ylitti aloituspaikkojen määrän (Salmenkivi 2013, 24). Sitten niiden merkitys jatko-opintovalinnoissa väheni, mutta 2010-luvulla se alkoi jälleen kasvaa. Nykyisin ylioppilaskokeet muodostavat tärkeän osan lukion päättötutkintoa ja vaikuttavat olennaisesti jatko-opintoihin hakeutumiseen (Karhunen ym. 2022). Joillekin korkeakoulujen koulutusohjelmille on ollut enemmän hakijoita kuin aloituspaikkoja, mikä on edellyttänyt opiskelupaikkojen jakoon liittyvien sääntöjen kehittämistä (Karhunen ym. 2022 2–3; Salmenkivi 2013, 25).

Merkittävä muutos tapahtui vuosina 2018–2020 opiskelijavalintauudistuksen myötä, kun korkeakoulut alkoivat valita suurimman osan opiskelijoistaan todistusvalinnan perusteella ja samalla vähensivät valintakokeiden merkitystä. Suomessa siirryttiin hajautetuista valinnoista kohti keskitettyä mallia, jossa toisen asteen loppukokeiden arvosanat ohjaavat sisäänpääsyä (Che & Koh 2016; Karhunen ym. 2022, 4–5). Uudistuksen tavoitteena oli tehdä hakuprosessista edullisempi ja nopeampi, sillä pääsykokeet, valmennuskurssit ja välivuodet koettiin työuria lyhentäviksi ja kansantaloutta rasittaviksi (Salmenkivi 2013, 25). Todistusvalinnan yleistyminen on lisännyt toisen asteen opinnoista tulevien, erityisesti 19-vuotiaiden, osuutta uusista opiskelijoista (Virkonen ym. 2023), mutta lukiosta valmistuminen on samalla hieman viivästynyt (Suhonen & Kuuppelomäki 2023), ja todistusvalinnalla hyväksytyt harkitsevat opintojen keskeyttämistä useammin kuin pääsykokeella valitut (Lauronen 2023a).

Opiskelijavalintauudistuksen myötä ylioppilaskokeiden arvosanojen merkitys korostui, ja ne pisteytettiin valintaperusteeksi. Pisteytys määräytyy aineen painoarvon, lukion valtakunnallisten moduulien määrän ja mahdollisen materiaattisen painotuksen mukaan. Pisteytys vaihtelee aloittain, mutta äidinkieli huomioidaan kaikilla aloilla (Hakanen ym. 2023). Reaaliaineissa pisteet kertyvät eri tavoin: esimerkiksi historiasta saa enemmän pisteitä kuin yhteiskuntaopista. Tämä on ohjannut lukiolaisia kirjoittamaan entistä useampia aineita, usein useammalla tutkintokerralla, ja lisännyt biologian, fysiikan, maantieteen, historian, kemian ja psykologian suosiota (Suhonen & Kuuppelomäki 2023, 10–11).

Opiskelijavalintauudistus on herättänyt laajaa keskustelua erityisesti sen vaikutuksista lukiolaisten jaksamiseen ja oppiaineiden valintoihin. Kritiikkiä on esitetty muun muassa siitä, että ylioppilaskokeista on muodostunut väline strategiseen taktikointiin korkeakoulupaikkaa tavoiteltaessa (Härkönen 2021). Samalla on esitetty huolta lukion yleissivistävän tehtävän kaventumisesta, kun opiskelijat suosivat aineita, jotka tuottavat eniten pisteitä jatko-opintoihin haettaessa (Salmela 2024). Myös opettajajärjestöt ovat ilmaisseet huolensa nykyisestä pisteytysmallista. Esimerkiksi Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto HYOL ry on yhdessä muiden aineenopettajajärjestöjen kanssa todennut, että opiskelijat valitsevat oppiaineita yhä useammin pistetaulukon kuin oman kiinnostuksensa perusteella, mikä voi heikentää yleissivistystä (HYOL 2022). Julkisen keskustelun ja palautteen seurauksena pisteytyäkalua on päätetty kehittää, ja päivitetyt pistetaulukot otetaan käyttöön vuonna 2026.

Opiskelijavalintauudistus on verrattain tuore asia ja julkaistua tutkimusta aiheesta ei juuri ole. Vuonna 2022 käynnistyi Valtion taloudellisessa tutkimuskeskuksessa (VATT) tutkimushanke Todistusvalinta ja pisteytysmallit, jossa tarkastellaan muun muassa sitä, miten todistusvalinnan pisteytysmalli vaikuttaa lukiolaisten ainevalintoihin, kirjoituskertojen hajauttamiseen sekä tutkinnon suoritus aikaan (VATT, n.d). Joitakin raportteja ja tutkimuksia, kuten Korkea-asteen opiskelijavalinnan uudistus lukion ja lukiolaisten silmin (Kupiainen ym. 2023) sekä Opiskelijavalintauudistuksen seuranta tutkimuksen loppuraportti (Karhunen ym. 2022), on jo julkaistu. Näissä on tarkasteltu uudistuksen merkitystä sekä yliopistojen näkökulmasta että sen vaikutuksia lukiolaisten ainevalintoihin ja ylioppilaskirjoituksiin. Lukiolaisia on tutkittu laajojen rekisteriaineistojen sekä esimerkiksi Lukiolaisbarometrin avulla. Näissä tutkimuksissa on analysoitu esimerkiksi iän ja sosioekonomisen taustan sekä ylioppilaskirjoitusten arvosanojen vaikutusta korkeakouluopintoihin siirtymiseen.

Tässä tutkimuksessa keskitymme lukiolaisten, erityisesti historian kirjoittajien näkemyksiin ylioppilaskirjoituksista ja oppiainevalinnoistaan. Historia on perinteisesti tunnettu työläänä oppiaineena, jossa lukemista on paljon (Tillonen 2022). Historian suosio on kuitenkin kasvanut, sillä historian kirjoittajien määrä on kasvanut vuodesta 2020 lähtien (Ylioppilastutkintolautakunta, n.d). Yhtenä selityksenä tälle on yliopistojen pistemalli, jossa historiasta saa enemmän pisteitä kuin esimerkiksi filosofiasta tai yhteiskuntaopista. Artikkelissamme esittelemme

lukiolaisten kokemuksia historian opiskelun motivoivuudesta, sen haasteista sekä valintansa perusteluista. Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Millaisena oppiaineena historia näyttäytyy ylioppilaskirjoituksissa kirjoittajien opiskelijoiden kuvauksissa?
2. Miten kirjoittajat perustelivat valintansa kirjoittaa historia?

Toisin kuin esimerkiksi Nuorisobarometri 2022, joka kuvaa lukiolaisten yleistä suhdetta ylioppilaskirjoituksiin, tutkimuksemme tarjoaa syvemmälle sukeltavaa näkökulman yhteen oppiaineeseen ja sen ainedidaktisiin ulottuvuuksiin.

Historia lukiossa ja ylioppilaskirjoituksissa

Ylioppilaskirjoituksia on uudistettu lisäämällä valinnaisuutta. Ennen syksyä 2021 opintonsa aloittaneilla pakollisia kokeita oli neljä, sen jälkeen aloittaneilla viisi. Äidinkielen lisäksi kokelas valitsee neljä koetta neljästä eri ryhmästä, joista vähintään yhden on oltava pitkän oppimäärän mukainen (Laki ylioppilastutkinosta 2019/502). Valittavana on 42 koetta (Kupiainen ym. 2018 19).

Vuoden 2019 lukion opetussuunnitelman mukaan historian opiskelu sisältää kolme pakollista moduulia (yhteensä kuusi opintopistettä) ja kolme valtakunnallista syventävää moduulia (Opetushallitus 2019). Koulut voivat myös tarjota omia historian opintokokonaisuuksia, kuten kertauskursseja. Historian opetuksen perustana on historian tiedonala-alue, eli esimerkiksi historiallisen tiedon rakentuminen, tiedon luotettavuuden arviointi sekä ilmiöiden moninäkökulmaisen tarkastelu. Oppimisen tavoitteena on myös historiatietoisuuden kehittäminen ja historiallisen empatian harjoittaminen (Opetushallitus 2019, 280–281). Vaikka opetussuunnitelmassa määritellään myös sisältöjä, siinä korostuvat ennen kaikkea historian taidot.

Historian ylioppilaskoe koostuu yhdeksästä tehtävästä, joista saa 20 tai 30 pistettä. Tehtävät pohjautuvat pakollisiin ja syventäviin moduuleihin (HI1–HI6) ja mittaavat historian oppiaineen keskeisiä taitoja ja käsitteiden hallintaa (Ylioppilastutkintolautakunta 2023). Viime vuosina lähes kaikki tehtävät ovat sisältäneet aineistoja, joita kokelaan on tullut tulkita, arvioida ja käyttää johtopäätösten tekemiseen. Aineistot ovat olleet esimerkiksi asiakirjoja, tietokirjakatkelmia, lehtiartikkelia.

tikkeleitä, kuvia ja videoita. Digitaalinen koe on lisännyt erityisesti visuaalisten lähteiden määrää (Puustinen ym. 2020).

Vuosittain ylioppilaskirjoituksiin ilmoittautuu vähintään yhtä ainetta suorittamaan noin 44 000 kokeilasta (ks. Ylioppilastutkintolautakunta, n.d.). Historian valinneiden määrät (Taulukko 1) ovat nousseet vuodesta 2018 lähtien. Samalla kokeilaiden kirjoittamien aineiden määrä on noussut, osaksi siksi, että kevästä 2022 kirjoitukset aloittaneet kirjoittavat neljän sijasta viisi ainetta. Historian kokeen suosion merkittävin kasvu ajoittuu kuitenkin tätä edeltävään aikaan.

Taulukko 1. Historian ylioppilaskokeeseen ilmoittautuneiden määrät

<i>Historian kirjoittajamäärät</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>	<i>2022</i>	<i>2023</i>	<i>kevät 2024</i>
	6411	7059	8452	9010	9361	9784	4607

Lukiolaisten näkemyksiä historiasta oppiaineena ei ole suomalaisissa tutkimuksissa viime aikoina kartoitettu. Sen sijaan lukiolaisten historian taitojen osaamista sekä historian tekstitaitoja on tutkittu runsaasti. Useat tutkimukset (Rantala & van den Berg 2015; Veijola, Sulkunen & Rautiainen 2019; Veijola & Mikkonen 2016; Veijola & Rantala 2018; Veijola 2016) osoittavat, että historialliset taidot ja sisältötieto kietoutuvat tiiviisti toisiinsa. Ne paljastavat lukiolaisten vaikeudet perusteltujen johtopäätösten tekemisessä. Myös historian yhteiskunnallinen merkitys jää opetuksessa usein sivurooliin (esim. Rantala & Veijola 2016). Tästä syystä on ollut tärkeää selvittää, mikä motivoi lukiolaisia opiskelemaan historiaa ja mitä he itse pitävät opiskelussa haastavana.

Yliopisto-opiskelijoiden suhdetta historiaan oppiaineena on tuotu esiin useammassakin tutkimuksessa (esim. Veijola & Mikkonen 2016, Virta 2011; Rantala & Khawaja 2021). Veijola ja Mikkonen (2016) havaitsivat, että monilla historiaa yliopistossa opiskelevilla on usein melko konservatiivinen, faktapohjainen käsitys historiasta, jossa korostuvat syy- ja seuraussuhteet. Toisaalta Rantala ja Khawaja (2021) osoittivat, että luokanopettajaopiskelijat arvostavat historian opetuksessa

historiallista ajattelua enemmän kuin kronologisia kertomuksia. Opettajien näkemyksiä historiasta oppiaineena ovat tutkineet esimerkiksi Rautiainen, Räikkönen, Veijola ja Mikkonen (2020; 2021) sekä Rantala ja Ouakrim-Soivio (2020). Tutkimukset osoittavat, että opettajat tunnistavat historiallisten taitojen ja ajattelun tärkeyden, mutta opetuksessa ja arvioinnissa nojaututaan edelleen usein perinteiseen, sisältöpainotteiseen lähestymistapaan.

Historiakäsitys ei kuitenkaan muodostu yksin koulutuksen vaikutuksesta. Sitä muovaavat myös akateeminen historian tutkimus ja historiakulttuurin tuotokset. Historiakulttuuriin kuuluvat esimerkiksi perheen kertomukset, sadut, museot, muistomerkit, pelit ja internetin keskustelupalstat, joiden kautta välitetään käsityksiä menneisyydestä. Näiden merkitys oppilaiden historiakuvalle on tutkimusten mukaan keskeinen (Ahonen, 1998; Rantala 2012, 13; Virta 2011).

Aineisto ja analyysi

Tutkimuksen aineisto on kerätty Webropol-kyselylomakkeella, johon lukio-opiskelijat ovat vastanneet anonymisti. Kyselyyn on vastannut 63 opiskelijaa, joista 61 antoi luvan käyttää vastauksiaan tutkimuksessa. Tutkittavat ovat viidestä lukiosta, jotka sijaitsevat Suomen kymmenen suurimman kunnan alueella. Linkin kyselyyn lähettivät lukioiden opettajat joko historian ylioppilaskirjoituksiin valmentavalla opintojaksolla (ns. ”abikurssi”) oleville opiskelijoille tai vaihtoehtoisesti suoraan opiskelijoille, jotka osallistuivat historian ylioppilaskirjoituksiin. Emme keränneet tietoa siitä, kuinka suuri osa näiden lukioiden opiskelijoista osallistui historian ylioppilaskirjoituksiin, joten vastaajien määrää ei voi verrata kirjoittajien osuuteen kyseisissä lukioissa. Kyselyyn vastanneista opiskelijoista 26 kirjoitti historian keväällä 2023, syksyn 2023 historian ylioppilaskokeeseen osallistui 36 opiskelijaa ja yksi osallistui historian kokeeseen sekä keväällä että syksyllä. Kyselyyn vastanneiden opiskelijoiden määrä on pieni suhteutettuna vuoden 2023 historian kirjoittajamäärään (Taulukko 1), mutta tarkoituksemme ei ole tehdä määrällistä tutkimusta, vaan kuvaamme vastaajajoukon näkemyksiä laadullisesti.

Kyselyyn osallistuneet opiskelijat olivat pakollisten moduulien HI1, HI2 ja HI3 lisäksi suorittaneet lähes kaikki valtakunnalliset valinnaiset moduulit. Moduulin HI4 oli suorittanut 95 prosenttia vastaajista, HI5 moduulin 94 prosenttia ja HI6 moduulin 87 prosenttia. Historian ylioppilaskirjoituksiin valmentavalle opinto-

jaksolle oli osallistunut 87 prosenttia vastaajista ja lisäksi 37 prosenttia oli suorittanut muun tai muita koulukohtaisia valinnaisia moduuleita. Opiskelijoiden historiakiinnostusta kuvaa, että he kertoivat viettävänsä myös vapaa-aikaansa historian parissa. Erityisen suosittua kyselyyn vastanneiden opiskelijoiden keskuudessa oli historia-aiheisten dokumenttien katsominen (84,5 %) ja museoissa käyminen (53,4 %). Lisäksi kolmannes kyselyyn vastanneista kertoi lukevansa historiantutkimusta tai tietokirjoja, seuraavansa historia-aiheisia striimejä tai videoita sekä lukevansa historiallisia romaaneita.

Kyselyn laadinnassa on hyödynnetty aiempia tutkimuksia, joissa on tuotu esiin opiskelijoiden historiasuhteeseen sekä opettajien opetustapaan liittyviä piirteitä. Itse kyselyssä oli kymmenen kysymystä. Näistä viisi oli avoimia kysymyksiä: ”Miksi valitsit historian kirjoitettavaksi aineeksi?”, ”Mikä on ollut motivoivaa historian opiskelussa?”, ”Mikä historian opiskelussa on ollut haastavinta?”, ”Arvioi, tuletko tarvitsemaan tulevaisuudessa historiaa opinnoissasi tai työelämässä?” sekä ”Mikä historian osa-alue (aikakausi, maantieteellinen alue, ilmiö) on oma suosikkisi?” Näistä kysymyksistä ensimmäisellä ja neljännellä halusimme kartoittaa opiskelijan omaa näkemystä valinnalleen. Kolme muuta kysymystä liittyivät vahvemmin nimenomaan historian opiskeluun. Näiden kysymysten avulla halusimme tietoa siitä, miten lukiolaiset itse kuvaavat historian opiskelun haasteita sekä omaa kiinnostustaan liittyen tiedonalaan. Näiden avoimien kysymysten lisäksi kysely sisälsi muutamia suljettuja kysymyksiä, joilla kartoitettiin taustatietoja, kuten opiskeltujen historian moduulien määrää sekä historiaharrastuneisuutta koulun ulkopuolella.

Analyysimme pääpaino on laadullisessa sisällönanalyysissä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–133). Kolmen kysymyksen (Miksi valitsit historian kirjoitettavaksi aineeksi? Mikä on ollut motivoivaa historian opiskelussa? sekä Mikä historian opiskelussa on ollut haastavinta?) vastausten osalta olemme toteuttaneet analyysin samalla tavalla. Olemme ensin analysoineet opiskelijoiden vastaukset ja tämän perusteella muodostaneet luokat, jotka toistuivat vastauksissa.

Esimerkiksi kysymykseen, mikä historian opiskelussa on ollut motivoivaa, ovat opiskelijat vastanneet *Kiinnostava [sic] aiheet ovat motivoivia* (O1), *On ollut mielenkiintoista oppia maailmanhistoriasta. Kokeet ovat monipuolisia.* (O2), *Kiinnostus aiheesta ja arvosanat* (O3), *Se, että historian [sic] on kiinnostava aine* (O4), *Mielenkiinto* (O5), *Elokuvat ja dokumentit, joita on kiva katsoa ja kirjat, joita*

voi lukea. Kun historia on omasta mielestä kiinnostava aine, sitä tekee luonnollisestikin mieli opiskella (O6), Opetus on ollut hyvää (O7), Vapaasti eri asioihin syventyminen, syy-seuraussuhteiden sekä tapahtumien vaikutus nykyaikaan (O8), Uuden oppiminen, kiinnostava [sic] aiheet, sekä se, että ymmärtää miksi asioita on tapahtunut. Myös eri paikoissa samaan aikaan tapahtuneiden asioiden yhdistäminen (O9), Suurempien kokonaisuuksien ymmärtäminen ja asioiden yhdistäminen (O10), Opettajat ja heidän asenteensa aineen opettamiseen (O11). Näiden vastausten pohjalta on muodostettu taulukossa 2 kuvatut luokat ja tämän jälkeen yleisemmät teemat. Samassa opiskelijan vastauksessa saattoi olla mainittuna useampiakin syitä, jolloin ne on sijoitettu omiin luokkiinsa. Taulukkoon on kuvattu myös, kuinka monessa prosentissa opiskelijoiden vastauksia kyseinen luokka ilmeni. Tällä haluamme osoittaa sitä, kuinka yleinen kyseinen luokka on opiskelijoiden vastauksissa ollut. Olemme analysoineet kaikki avoimet kysymykset vastaavalla tavalla laadullisella sisällönanalyysillä (Taulukot 3 ja 4).

Kyselyn lopuksi vastaajaa pyydettiin arvioimaan, tuleeko hän tarvitsemaan historiaa tulevaisuudessa opinnoissaan tai työelämässä. Tähän kysymykseen annettu vastaukset on luokiteltu kolmeen luokkaan (Taulukko 5): ei, mahdollisesti ja kyllä. Luokat täydentyivät vastausten pohjalta alaluokkiin, sillä opiskelija oli saattanut ilmoittaa, ettei tarvitse, mutta lisätä, että ei tarvitse opinnoissa, mutta elämässä muuten. Vastaavasti ”kyllä” vastauksen antanut opiskelija on vastauksessaan täydentänyt, että ei välttämättä työelämässä, mutta elämässä muuten.

Tulokset

Mikä historian opiskelussa motivoi, mikä haastaa?

Kyselyymme vastanneet opiskelijat ovat kaikki olleet vastausten mukaan kiinnostuneita historian opiskelusta. Avovastauksissaan he toivat esiin, että historian opiskeluun heitä on motivoinut se, mitä historia voi tarjota sekä sisällöllisesti että taidollisesti, opetus ja opettajakokemukset sekä oma opintomenestys ja koettu hyöty historian opiskelusta (Taulukko 2).

Taulukko 2. Opiskelijoiden näkemyksiä historian opiskelun motivoivuudesta

<i>Teemat</i>	<i>Teemaan sisälletyt luokat</i>
Historian sisällöllinen kiinnostavuus ja oppiminen:	- Historian mielenkiintoisuus, kiinnostavat aiheet (46 %)
Kuvaa sitä, mitä historia tarjoaa tiedollisesti ja taidollisesti ja miten se lisää ymmärrystä	- Historia lisää ymmärrystä maailmasta (20 %) - Uuden oppiminen (20 %) - Historian ilmiöt; yhteyksien ymmärtäminen eri asioiden välillä (17 %) - Historiakulttuuristen tuotteiden kiinnostavuus (3 %)
Opetus ja opettajakokemukset: Kuvaa kokemuksia opetuksesta ja opettajista	- Historian opettajani ja hänen/heidän opetuksensa (25 %) - Arvioinnin monipuolisuus, arvioitavat tehtävät (3 %)
Opintomenestys ja hyödyt: Kohdistuu hyötyihin, joita historiaopinnoista saa arvioinnissa ja yo-kokeessa	- Hyvä menestys historian opinnoissa (3 %) - Hyöty historian kirjoittamisesta yo-kokeessa (3 %)

Opiskelijoiden vastauksissa historian opiskelun motivoivuus näyttäytyi monitahoisena ilmiönä, jossa yhdistyivät sekä yksilölliset kokemukset että laajemmat käsitykset historian merkityksestä. Historian opiskelussa opiskelijoita motivoi erityisesti se, että se lisää ymmärrystä maailmasta sekä auttaa ymmärtämään yhteyksiä eri asioiden välillä. Erään opiskelijan kuvaus historiatiedon roolista aktiivisena kansalaisena toimimisessa osoittaa, miten historia voi toimia välineenä nyky-yhteiskunnan ymmärtämiseen ja osallistumiseen: *Olen ymmärtänyt enemmän tämän hetken globaaleja ilmiöitä ja tilanteita, moni asia on avartunut minulle, kun tiedän esimerkiksi miksi ja mistä se on saanut alkunsa. Koen olevani rohkeampi vaikuttamaan ja tuomaan ideoitani esille, kun tunnen historiaa* (O48). Opiskelija nostaa esiin vastauksessaan asioita, joita voidaan pitää historianopetuksen yhteiskunnallisesti merkittävänä tavoitteina (vrt. Seixas & Morton 2013).

Suomalaisen tutkimukset (mm. Puustinen 2022; Rantala ym. 2020, 123; Rautiainen ym. 2019; Sulkunen & Saario 2019) osoittavat, että lukion historian opettajat

käyttävät varsin paljon luennointiin painottuvia opetustapoja sekä sisältötiedon muistamista ja osaamista (esim. Paldanius ym. 2021, 17–18). Tällaiset lähestymistavat saattavat rajoittaa mahdollisuuksia kehittää historiallista ajattelua ja soveltaa historian tietoja kriittiseen yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Kyselyymme vastanneet opiskelijat eivät kuitenkaan kritisoineet opettajiensa opetusmetodeja, vaan opetus- ja oppimiskokemuksissa opettajat ja heidän opetuksensa mainittiin erityisesti oppimista motivoivina ja tukevinä tekijöinä. Opiskelijoiden kokema motivoivuus ei välttämättä liitykään käytettyihin opetusmenetelmiin, vaan myös esimerkiksi opettajan persoonaan, vuorovaikutustaitoihin tai kykyyn liittää sisältö oppilaiden kokemusmaailmaan. Havainto herättää kysymyksen siitä, missä määrin opiskelijat ylipäätään osaavat tai kokevat mielekkääksi arvioida opetuksen pedagogisia ratkaisuja, ja missä määrin he arvottavat opetusta muiden tekijöiden, kuten turvallisen ilmapiirin, tai omien oppiaineeseen kohdistuvien odotustensa perusteella.

Kysyimme opiskelijoilta myös historian opiskelun haastavuudesta. Opiskelijoiden vastauksissa ilmeni sekä historian oppimiseen, henkilökohtaiseen motivaatioon että opiskeluteknisiin seikkoihin liittyviä haasteita (Taulukko 3).

Taulukko 3. Opiskelijoiden näkemyksiä siitä mikä historiassa on haastavaa

<i>Teemat</i>	<i>Teemaan sisälletyt luokat</i>
Historian oppimiseen liittyvät haasteet: muistiin, ymmärtämiseen ja laajoihin kokonaisuuksiin liittyvät vaikeudet	- Vuosilukujen, nimien ja tapahtumien muistaminen (43 %) - Laajojen kokonaisuuksien hahmottaminen (15 %) - Historiallisen tiedon luonteen oppimiseen liittyvät asiat (13 %)
Henkilökohtainen kiinnostus ja motivaatio: Liittyy opiskelijan sisäiseen motivaation ja kiinnostuksen puutteeseen	- Sellaiset aihealueet, jotka eivät kiinnosta itseä (15 %) - Motivaation löytäminen (5 %)
Opiskelutekniset vaikeudet: Taitojen ja työskentelytapojen haasteet	- Lukeminen (7 %) - Esseevastausten laatiminen (5 %)
Muut: Erilliset, yksittäiset maininnat	- HI5-moduuli (3 %) - Ei mikään (3 %)

Opiskelijoiden vastauksissa korostui mekaanisen muistamisen vaatimus: kaikista eniten vastaajat mainitsivat haasteeksi vuosilukujen, henkilöiden ja tapahtumien muistamisen. Sisältötieto on tärkeää historiassa esimerkiksi lähdeaineistojen kontekstualisoinnissa ja taustoittamisessa sekä päätelmien pätevyyden arvioinnissa (Veijola, Sulkunen & Rautiainen 2019). Opiskelijoiden vastauksista voidaan kuitenkin tulkita, että he hahmottavat historian opiskelua edelleen vahvasti tiedon muistamisen ja toistamisen logiikan kautta, mikä saattaa heikentää kokemusta historian merkityksellisyydestä ja kytkeytymisestä nykyhetkeen (vrt. Rantala & van den Berg 2015; Veijola & Mikkonen 2016).

Motivaation puute liittyi opiskelijoiden vastauksissa niihin tilanteisiin, kun käsiteltävä aihe ei vastannut opiskelijan henkilökohtaista kiinnostusta. Yhtäältä tämä nostaa esiin kysymyksen oppiaineen sisällöllisestä representatiivisuudesta ja siitä, miten opiskelijoiden erilaiset taustat ja kiinnostuksenkohteet huomioidaan opetuksessa. Eräs opiskelija (O61) kiinnitti esimerkiksi huomiota tiedon

epätasapainoon ja Euroopan ulkopuolisten alueiden niukkaan käsittelyyn sekä lähteiden puutteeseen: *Tiedon vähäisyys Euroopan ulkopuolisista tapahtumista. On ollut vaikeaa tehdä esimerkiksi esitelmää Afrikan historiasta, kun lähteitä ei löydy, eivätkä kurssikirjataan käsittele asioita* (O61). Opiskelijan huomio osoittaa hänen ymmärtävän, miten historiallista tietoa muodostetaan lähdeaineistoa tulkitsemalla. Samalla havainto nostaa esiin historian opetuksen kanonisoituneen sisällön ongelmallisuuden, joka voi pahimmillaan rajoittaa opiskelijoiden mahdollisuuksia tarkastella historiaa globaalista ja moninäkökulmaisesta perspektiivistä (Ahonen 2017).

Sisältötiedon lisäksi opiskelijat nostivatkin esiin historiallisen tiedon luonteeseen liittyviä haasteita. Nämä vastaukset jakaantuivat luokittelussa kahteen pääryhmään: vaikeuksiin hahmottaa laajoja historiallisia kokonaisuuksia ja haasteisiin ymmärtää ja tulkita historiallista tietoa kriittisesti. Erään opiskelijan toteamus *historiallisen aineiston kontekstualisointi on ollut haastavaa, mutta samalla kehittävää* (O21) osoittaa, että vaikka taitopainotteinen oppiminen koetaan vaativaksi, voi se samanaikaisesti lisätä ymmärrystä historian luonteesta tulkintana ja parantaa opiskelijan historiallista ajattelukykyä.

Opiskelijoiden näkemyksissä historian opiskelun haasteet eivät rajoitu vain kognitiivisiin vaikeuksiin, kuten muistamiseen, vaan ulottuvat myös sisällöllisiin ja tiedon luonnetta koskeviin kysymyksiin. Tämä viittaa siihen, että historian oppiaineesta rakentuu opiskelijoille kokonaisuus, jossa on läsnä sekä tiedon omaksumisen että sen kriittisen tulkinnan ulottuvuuksia.

Opiskelijat kokevat historian opiskelun sekä henkilökohtaisesti merkityksellisenä että älyllisesti vaativana. Motivaatio ei rakennu pelkästään kiinnostavasta sisällöstä vaan siitä, miten historia linkittyy nykyhetken ymmärtämiseen ja omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Haasteet puolestaan liittyvät sekä oppimisen käytäntöihin että tietosisältöjen representaatioon. Opiskelijoiden kuvaamat haasteet osoittavat, että historian opetuksen kehittämisessä tulisi edelleen kiinnittää huomiota taitopohjaiseen ajatteluun sekä moninäkökulmaisuuuteen.

Miksi historiaa ylioppilaskirjoituksissa?

Kyselyyn vastanneet opiskelijat kertovat valinneensa historian ylioppilaskokeissa nimenomaan oman kiinnostuksensa ja sisäisen motivaation perusteella (Taulukko

4). Opiskelijoiden vastauksissa toistuivat myös maininnat omaan osaamiseen ja oppimiseen liittyvistä näkemyksistä: he joko kokivat olevansa hyviä historiassa tai historian opiskelun olevan heille helppoa. Jo ennen pisteuudistusta Kupiainen ym. (2018 102) totesivat, että opiskelijat valitsevat ylioppilastutkintoonsa sellaisia oppiaineita, joissa he ovat menestyneet parhaiten ja näyttää siltä, ettei pisteuudistus ole muuttanut tätä. Opiskelijoiden ajatus siitä, että lukion kurssikokeissa hyvin menestyminen ennakoii hyvää menestystä myös ylioppilaskirjoituksissa on ymmärrettävää. Opettajien lukioissa tekemät kurssikokeet perustuvat pitkälti ylioppilaskokeen tehtävätyyppeihin (Rantala ym. 2020). Tutkimusten mukaan lukion historian kurssiarvosanoilla ja ylioppilaskokeessa menestymisellä onkin selkeä yhteys (Kupiainen 2017).

Taulukko 4. Opiskelijoiden kuvaus historian valitsemisen syistä yo-kirjoituksiin

<i>Teemat</i>	<i>Teemaan sisällytyt luokat</i>
Sisäinen motivaatio ja kiinnostus: Perustuu omaan kiinnostukseen, oppiaineen mielekkyyteen tai yleissivistykseen	- Historia kiinnostaa minua, historia on mielenkiintoinen oppiaine (79 %) - Historia on hauskaa ja mieluusaa (13 %) - Historia on yleissivistävää (13 %)
Oma osaaminen ja oppimisen kokemus: Perustuu oppiaineen koettuun helppouteen tai omiin vahvuuksiin	- Olen hyvä historiassa, historia on minulle helppoa (25 %) - Muistan asioita hyvin (5 %) - Minulla on ollut hyvä opettaja (3 %)
Strategiset syyt: Liittyvät opintoihin, pisteisiin tai jatko-opintosuunnitelmiin	- Historiasta saa hyvät pisteet jatko-opintoihin (13 %) - Haen opiskelemaan historiaa tai tarvitsen historiaa tulevissa opinnoissani (10 %)

Kolmantena perusteena valita historia ylioppilaskirjoituksiin olivat strategiset tekijät. Osa opiskelijoista mainitsi valinneensa historian sen vuoksi, että siitä saa hyvät pisteet jatko-opintoihin. Osa puolestaan kertoi hakevansa opiskelemaan historiaa tai tarvitsevana muuten historiaa tulevissa opinnoissaan. Opiskelijoiden vastausten perusteella näyttääkin siltä, että vaikka pisteuudistuksella on

vaikutusta osan opiskelijoista tekemiin valintoihin, tämä ei kuitenkaan ole koko vastaajajoukkoa tarkastellen ensisijainen syy historian kirjoittamiselle.

Kyselyssä selvitimme avoimella kysymyksellä myös sitä, arveleeko opiskelija tarvitsevansa historiaa tulevaisuuden opinnoissa tai työelämässä (Taulukko 5).

Taulukko 5. Opiskelijoiden arvio siitä tulevatko tarvitsemaan historiaa tulevaisuudessa opinnoissa tai työelämässä (N = 61)

	<i>En</i> (n = 15, vastaajista 25 %)	<i>Mahdollisesti</i> (n = 23, vastaajista 38 %)	<i>Kyllä</i> (n = 23, vas- taajista 38 %)	<i>Yhteensä</i> (N = 61, 100 % vas- taajista)
Ei eriteltyä missä tai miksi	n = 12 20 %	n = 13 21 %	n = 11 18 %	n = 36 59 %
Opinnoissa tai työelämässä		n = 6 10 %	n = 7 11 %	n = 13 21 %
Ei opinnoissa tai työelämässä, mutta elämässä muuten	n = 3 5 %	n = 4 7 %	n = 5 8 %	n = 12 20 %

Opiskelijoista 38 prosenttia arveli tarvitsevansa historiaa tulevaisuudessa. Mahdollisesti sitä arvioi tarvitsevansa 38 prosenttia ja suoraan ei vastasi 24 prosenttia opiskelijoista. ”Kyllä” vastauksen antaneet opiskelijat kokivat ”ei” tai ”mahdollisesti” vastauksen antaneisiin opiskelijoiden verrattuna useammin historian helpoksi oppiaineeksi, lukivat enemmän historiantutkimusta kuin muut ja kävivät vapaa-ajallaan muita enemmän museoissa. Tämän perusteella voidaankin olettaa, että joukossa on historiasta vahvasti kiinnostuneita yksilöitä.

Tarkasteltaessa ”kyllä” vastanneita huomio kiinnittyy kuitenkin siihen, että osa opiskelijoista vastasi ”kyllä”, vaikka arveli, ettei tule tarvitsemaan historiaa opinnoissaan tai työelämässä. Samoin ”ei” ja ”mahdollisesti” vastanneiden joukossa

oli opiskelijoita, jotka totesivat, että tarvitsevat historiaa joka tapauksessa elämässään riippumatta siitä, tarvitsevatko sitä työelämässä. Kaikkiaan tällaisia vastauksia oli 20 prosenttia. Näissä vastauksissa historian arvo näyttäytyi erityisesti välineenä ympäröivän yhteiskunnan ymmärtämiseen (myös Veijola & Mikkonen 2016):

Aivan varmasti. Historian lukeminen ja sen harrastaminen auttaa yksilöä ymmärtämään paremmin menneisyyttä, nykyhetkeä koskevia konflikteja ja muita haasteita, joiden ymmärtäminen esim. kohdatessa muista kulttuureista tulevia ihmisiä on hyvin tärkeää. Kun ymmärtää ja tietää historiaa, pystyy lisäksi karsimaan joitakin menneiden aikojen erheitä. Päätöksentekoa työelämässä leimaa kuitenkin enemmän tai vähemmän lyhytkatseinen ajattelu sekä erilaiset ajatteluvirheet, joita pystyy välttämään osittain paremmin historian lukemisella. Siksi onkin syytä huomioida, että historiallinen tietämys ja historiallisen ajattelukyvyn omaaminen voi olla merkittävä etu kenelle tahansa tulevaisuudessa. Se on eräs työkalu epävarmassa tulevaisuudessa. (O21)

Tutkimuksen rajoitukset ja luotettavuus

Tässä tutkimuksessa on joitakin metodologisia rajoitteita, jotka on syytä ottaa huomioon tulosten tarkastelussa. Tutkimukseen osallistunut opiskelijajoukko on pieni ja valikoitunut. Kysely on lähetetty ainoastaan sellaisille opiskelijoille, jotka ovat osallistuneet historian ylioppilaskirjoituksiin tai siihen valmentavalle kurssille. Vaikka kohdelukiot (viisi koulua) sijaitsevat eri puolilla Suomea ne eivät muodosta kattavaa otosta kaikista suomalaisista lukioista. Lisäksi valtaosa vastaajista oli suorittanut useita syventäviä historian kursseja, mikä viittaa siihen, että he ovat keskimääräistä motivoituneempia historian opiskelijoita. Näin ollen aineisto ei välttämättä edusta kaikkien lukiolaisten näkemyksiä, vaan erityisesti niiden, jotka ovat sitoutuneita historian opiskeluun.

Kyselyn taustatietoja on rajattu tarkoituksellisesti anonyymiteetin suojelemiseksi. Jälkikäteen arvioituna, jätimme kysymättä sellaisia taustatietoja, jotka olisivat mahdollistaneet monipuolisemman analyysin. Taustatietojen puutteesta emme voi arvioida esimerkiksi opiskelijoiden ylioppilaskirjoitusten kokonaisvalintoja, sukupuolta tai lukioon pääsyn keskiarvorajoja. Nämä tiedot olisivat voineet tarjota lisänäkökulmia erityisesti sukupuolittuneiden oppimis- ja valintakäytäntö-

jen sekä koulutuksellisen taustan vaikutusten tarkasteluun. Esimerkiksi aiemmat tutkimukset osoittavat, että sukupuoliella voi olla vaikutusta historian opiskeluun liittyviin asenteisiin ja valintoihin (esim. Löfström 2016; Jakku-Sihvonen 2013).

Näistä rajoituksista huolimatta tutkimuksen aineisto tarjoaa tietoa siitä, miten juuri historian ylioppilaskirjoitukset valinneet ja usein myös alaan vahvasti suuntautuneet opiskelijat perustelevat ainevalintaansa sekä kuvaavat motivaatiotaan ja kokemuksiaan historian opiskelusta. Näin tutkimus tarjoaa tärkeän näkökulman erityisesti motivoituneiden opiskelijoiden kokemuksiin ja valintoihin suhteessa historiaan oppiaineena ja ylioppilaskirjoitusaineena.

Pohdinta

Korkeakoulujen sisäänpääsyuudistus tehtiin vauhdilla, eikä Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifin alaisen työryhmän johtajan, Jyväskylän yliopiston vararehtori Marja-Leena Laakson mukaan tuolloin vielä ollut tutkimusperustaista selvitystä siitä, miten pisteytys parhaiten toteutuisi (Salmela 2024). Yliopistojen opiskelijavalintojen kehittämishanke julkaisi maaliskuussa 2023 uuden pisteytys ehdotuksen, jotka otetaan käyttöön yliopistojen opiskelijavalinnoissa kevästä 2026 alkaen. Uusissa pistetaulukossa reaaliaineiden osalta on luovuttu lukion moduulien määrän vaikutuksesta pisteytykseen (Yliopistovalinnat.fi 2024). Tämän arvioidaan vähentävän ”pistekikkailua”, jota lukiolaisten on nähty harjoittavan (esim. Salmela 2024).

Kyselyymme osallistuneiden opiskelijoiden vastauksissa ei ajatus pisteillä taktikoinnista näy, joskin noin joka kolmas vastaaja koki, että mahdollisuus saada hyvin pisteitä korkeakoulujen valintoihin oli syynä historian kokeen valintaan. Pisteiden saantia enemmän opiskelijoiden vastauksissa korostui kuitenkin oppiaineen mielenkiintoisuus sekä opiskelijan oma kokemus siitä, että on hyvä kyseisessä oppiaineessa. Opiskelijoiden vastauksissa hauskuus ja hyöty esiintyivät yhtä vahvasti. Opiskelija saattoi siis yhtä hyvin todeta kirjoittavansa historian hyvien pisteiden toivossa, kuin siksi, että viihtyy historian parissa.

Kyselyymme vastanneiden opiskelijoiden vastaukset ovat samansuuntaisia kuin Laurosen (2023b) Todistusvalintahankkeesta raportoimat tulokset. Lukiolaisbarometriin 2022 vastanneista lukiolaisista noin 85 % kertoi oman mielenkiin-

non vaikuttaneen eniten siihen, mitä oppiaineita valitsee ylioppilaskirjoituksiin. Barometrin mukaan seuraavaksi eniten opiskelijoiden valintoihin vaikuttivat oma opintomenestys oppiaineessa sekä korkeakoulujen valintakriteerit. Tutkimuksemme näyttäisi vahvistavan tätä havaintoa. Tältä osin tutkimuksemme ei tuokaan täysin uutta tietoa, vaan vahvistaa aiempaa, erityisesti historian oppiaineen osalta.

Suurin tutkimuksellinen anti kyselyssämme on siinä, millainen kuva historiasta lukion oppiaineena opiskelijoiden vastauksista piirtyy. Aiemmissa tutkimuksissa (esim. Veijola & Mikkonen 2016, 18), joissa on tarkasteltu muun muassa yliopistossa ensimmäistä vuotta historiaa opiskelevia, on todettu, että opiskelijoiden näkemyksissä historiasta korostuvat sisältötiedon ohella mekaaniset syy- ja seuraussuhteet ja vain harva yliopistossa ensimmäistä vuottaan opiskeleva opiskelija kokee opintojen alkuvaiheessa historian tulkinnanvaraiseksi tiedoksi. Tästä näkökulmasta onkin kiinnostavaa huomata, että kyselyymme vastanneet lukiolaiset näkivät historian roolin huomattavasti laajemmin, kuin sisältöjä tai syy- ja seuraussuhteita opettavana oppiaineena. Lukiolaisten vastauksissa näkyivät historian opettajienkin opetuksessaan tärkeinä pitämät tavoitteet (ks. Rautiainen ym. 2020, 63), kuten nykyhetken ymmärtäminen historiallisen kehityksen tuloksena. Tämä havainto ei toki koske kaikkia kyselyyn vastanneita, sillä erityisesti historian opiskelun haasteita kuvaavista vastauksista piirtyy kuva historiasta edelleen myös vuosilukujen ja yksityiskohtien muistamista vaativana oppiaineena.

Ainedidaktiikan kannalta tutkimuksemme nostaa esiin tärkeitä seikkoja. Ensinnäkin joka neljäs opiskelija toi esiin, miten häntä on motivoinut historiassa nimenomaan oma, mielenkiintoista opetusta antava opettaja. Opettajan osaaminen, innostus ja monipuolisuus ja taito motivoida opiskelijoita nostettiin yhdeksi syyksi motivoitua oppiaineesta ja valita se ylioppilaskokeeseen. Toinen seikka liittyy siihen, miten ja millaista historiaa lukiossa opiskellaan. Opiskelijoita kiehoi historiassa yhteyksien ymmärtäminen eri asioiden välillä sekä se, että oppiaine lisää ymmärrystä maailmasta. Haastavana opiskelijat sen sijaan kokivat vuosilukujen, nimien ja tapahtumien muistamisen.

Suomalaisten historian opettajien opetusta tutkittaessa (esim. Rautiainen ym. 2020; Rautiainen ym. 2019) on todettu, ettei opetuksen painottuminen sisältöjen tai taitojen oppimiseen näy opettajien opetusmetodien valinnassa tai arvioinnissa. Lukio-opettajat painottivat historiassa sisällön hallintaa yhtä paljon riippumatta

siitä, mitä tavoitetta he pitivät opetuksessa tärkeimpänä (Rautiainen ym. 2020). Toisaalta tutkimuksissa on nostettu esiin myös se, että historian osaamisessa tarvitaan sekä sisältöjä että taitoja. Erityisesti erilaisten aineistojen kontekstualisointi vaatii sisältötietoa ja kykyä yhdistää historian sisältöjä tulkintaprosessiin (esim. Veijola ym. 2019). Lukion historian moduuleihin on ladattu edelleen varsin suuret määrät sisältötietoa ja tämän lisäksi tiedonalalle tyypillisten taitojen opiskelua, jotka pitäisi sisäistää verrattain nopeasti rajallisessa määrässä tunteja. Opiskelijoiden esiintuoma kokemus historian sisältötietojen muistamisen haasteista viittaa siihen, että historian opetuksessa saatetaan keskittyä edelleen sisältöihin erilaisten historiallisen ajattelun taitojen sijaan.

Lukiolaisten vastaukset osoittavat, miten historian lukio-opetuksessa on yhtäältä painotettu historian taitoja ja merkitystä. Toisaalta vastauksissa näkyy yhä kokemus historiasta muistamiseen perustuvana oppiaineena. Arvioidessaan historian merkitystä omalle tulevaisuudelleen, lukiolaiset eivät nostaneet esiin kuitenkaan sitä, että he tulisivat tarvitsemaan vuosilukujen tai tapahtumien muistamista, vaan ennen kaikkea niitä taitoja, joita historian opiskelu on heille antanut. Yksi vastaajista (O21) kiteytti tämän todeten: *se on eräs työkalu epävarmassa tulevaisuudessa*.

Lähteet

- Ahonen (1998). *Historiaton sukupolvi? Historian vastaanotto ja historiallisen identiteetin rakentuminen 1990-luvun nuorison keskuudessa*. SHS.
- Ahonen (2017). *Suomalaisuuden monet myytit: Kansallinen katse historiassa*. Gaudeamus.
- Che, Y.-K., & Koh, Y. (2016). Decentralized college admissions. *Journal of Political Economy*, 124(5), 1295–1338.
<https://www.journals.uchicago.edu/doi/suppl/10.1086/688082>
- Hakanen, M., Kalmbach, A., Kuuppelomäki, T., Lauronen, T., Suhonen, T., & Virkola, T. (2023). *Todistusvalintahankkeen loppuraportti*. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus (VATT).
- HYOL ry. (2022). Yliopistojen opiskelijavalinnassa käytettävää pistetyökalua on muutettava. LIITO ry, SUKOL ry, HYOL ry, FETO ry ja PSOP ry.
- Härkönen, A. (2021). YO-kirjoitukset muuttuivat taktikoinniksi. *Helsingin Sanomat*, 2.12.2021.

- Jakku Sihvonen, R. (2013). *Sukupuolenmukaista vaihtelua koululaisten oppimistuloksissa ja asenteissa*. Opetushallitus.
- Karhunen, H., Pekkarinen, T., Suhonen, T., & Virkola, T. (2022). *Opiskelijavalintauudistuksen seurantatutkimuksen loppuraportti*. VATT.
- Kupiainen (2017). Perusopetuksen päättöarvosanoista ylioppilastutkintoon: Arvosanat opiskelijoiden valintojen ohjaajana. Keynote-luento HYOL ry:n kesäkurssilla Helsingissä 6.6.2017.
- Kupiainen, S., Heiskala, L. M., Rämä, I., & Hotulainen, R. (2023). *Korkea-asteen opiskelijavalintauudistus lukion ja lukiolaisten silmin* (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja, nro 44). Valtioneuvoston kanslia. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-309-8>
- Kupiainen, S., Marjanen, J., & Ouakrim-Soivio, N. (2018). *Ylioppilas valintojen pyörteessä: Lukio-opinnot, ylioppilastutkinto ja korkeakoulujen opiskelijavalinta*. Suomen ainedidaktinen tutkimusseura.
- Laki ylioppilastutkinnosta 502/2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190502> [Luettu 26.1.2024.]
- Lauronen, T. (2023a). Todistusvalinnalla valittujen kokemukset kyselyaineiston perusteella (Kysymys 2B). Teoksessa M. Hakanen, A. Kalmbach, T. Kuuppelomäki, T. Lauronen, T. Suhonen & T. Virkola (toim.), *Todistusvalintahankkeen loppuraportti* (6–8). VATT.
- Lauronen, T. (2023b). Lukiolaisten kokemukset opiskelusta ja opintojen etenemisestä. Teoksessa M. Hakanen, A. Kalmbach, T. Kuuppelomäki, T. Lauronen, T. Suhonen & T. Virkola (toim.), *Todistusvalintahankkeen loppuraportti* (Liite E 1–18). VATT.
- Lukiolaisbarometri 2022. <https://lukio.fi/lukiolaisbarometri/> [Luettu 20.2.2024.]
- Löfström, J. (2016). Suosivatko pojat ja tytöt eri koetehtäviä historian reaali-kokeissa? Tilastollinen analyysi. *Historiallinen Aikakauskirja*, 114(3), 278–292. <https://doi.org/10.54331/haik.140338>
- Opetushallitus. (2019). *Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019* (Määräykset ja ohjeet 2019:2a). Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lukion-opetussuunnitelmien-perusteet> [Luettu 20.2.2024.]
- Paldanius, H., Sulkunen, S., Luukka, M.-R., & Saario, J. (2021). Lukion historian opettajien käsityksiä esseen arviointiin vaikuttavista piirteistä. *Ainedidaktikka*, 5(1), 3–22. <https://doi.org/10.23988/ad.98334>

- Puustinen, M. (2022). Teacher education and history teachers' powerful professional knowledge. Teoksessa B. Hudson, C. Olin-Scheller, N. Gericke & M. Stolare (toim.), *International perspectives on knowledge and quality: Implications for innovation in teacher education policy and practice* (45–62). Bloomsbury Academic.
- Puustinen, M., Paldanius, H., & Luukka, M.-R. (2020). Sisältötiedon toistamista vai aineiston analyysia? Tiedonalakohtaiset tekstitaidot historian ylioppilaskokeen tehtävänannoissa ja pisteytysohjeissa. *Kasvatus & Aika*, 14(2), 9–34. <https://doi.org/10.33350/ka.84579>
- Rantala, J. (2012). *Lapset historiakulttuurin kuluttajina*. Helsingin yliopisto, Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämisskeskuksen tutkimuksia 12.
- Rantala, J., & Khawaja, A. (2021). Prospective primary school teachers' confidence in teaching disciplinary history. *Teaching and Teacher Education*, 107, 103492. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2021.103492>
- Rantala, J., & Ouakrim-Soivio, N. (2018). Opettajien näkemyksiä historian opetussuunnitelma-perusteista. *Ainedidaktiikka*, 2(2), 2–20. <https://doi.org/10.23988/ad.74260>
- Rantala, J., & Ouakrim-Soivio, N. (2020). Historianopetuksen muutoksesta ja pysyvyydestä. *Kasvatus & Aika*, 14(2), 5–8. <https://doi.org/10.33350/ka.91311>
- Rantala, J., & van den Berg, M. (2015). Finnish high school students' and university students' ability to handle multiple source documents in history. *Historical Encounters*, 2(1), 70–88. https://www.researchgate.net/publication/284731704_Finnish_high_school_and_university_students_ability_to_handle_multiple_source_documents_in_history
- Rantala, J., & Veijola, A. (2016). Historiallisen tiedonmuodostuksen periaatteet hukassa: Tapaustutkimus nuorten historian tekstitaidoista. *Historiallinen Aikakauskirja*, 114(3), 267–277. <http://hdl.handle.net/10138/228966>
- Rantala, J., Puustinen, M., Khawaja, A., van den Berg, M., & Ouakrim-Soivio, N. (2020). *Näinkö historiaa opitaan?* Gaudeamus.
- Rautiainen, M., Räikkönen, E., Veijola, A., & Mikkonen (2019). History teaching in Finnish general upper secondary schools: Objectives and practices. *History Education Research Journal*, 16(2), 291–305. <https://doi.org/10.18546/HERJ.16.2.09>
- Rautiainen, M., Räikkönen, E., Veijola, A., & Mikkonen (2020). Jotain sinne päin: Lukion historian opetuksen arviointikulttuuri. *Kasvatus & Aika*, 14(2), 57–74. <https://doi.org/10.33350/ka.87411>

- Salmela, R. (2024). Pistekikkailusta tehdään loppu lukioissa: Näin yliopistojen todistusvalinta muuttuu. *Helsingin Sanomat*, 30.1.2024.
- Salmenkivi, E. (2013). Ylioppilastutkinnon rakenne- ja reaalikoeuudistusten vaikutuksia: Miten lisääntynyt valinnaisuus ohjaa lukiolaisia. *Kasvatus & Aika*, 7(3), 24–39. <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68632/29981>
- Seixas, P., & Morton, T. (2013). *The Big Six Historical Thinking Concepts*. Nelson Education.
- Suhonen, T., & Kuuppelomäki, T. (2023). Opiskelijavalintauudistuksen yhteys lukion aikaisiin valintoihin (Kysymys 3A ja 3B). M. Hakanen, A. Kalmbach, T. Kuuppelomäki, T. Lauronen, T. Suhonen & T. Virkola (toim.), *Todistusvalintahankkeen loppuraportti* (9–11). VATT.
- Sulkunen, S., & Saario, J. (2019). Tiedonmuodostus ja tekstityö: Tapaustutkimus lukion historian opetuksen tekstikäytänteistä. *Kasvatus*, 50(2), 149–163. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-201905232757>
- Tillonen (2022). Ainereaaali ja historian ja yhteiskuntaopin ylioppilaskirjoittajat. *Koulu ja menneisyys*, 59, 112–131. <https://journal.fi/koulujamenneisyys/article/view/125336>
- Tuomi, J., & Sarajarvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos). Tammi.
- VATT. (n.d). Todistusvalinta ja pisteytysmallit. <https://vatt.fi/-/todistusvalinta-ja-pisteytysmallit> [Luettu 20.2.2024.]
- Veijola, A. (2016). Historiatietoisuus, historiallinen ajattelu ja historian tekstitaidot: Uuden opetussuunnitelman moninaiset lähtökohdat. *Kasvatus & Aika*, 10(2). <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68610>
- Veijola, A., & Mikkonen (2016). Mitä historia on: Aloittavien historianopiskelijoiden historiakäsitykset. *Kasvatus & Aika*, 10(3), 6–21. <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68662>
- Veijola, A., & Rantala, J. (2018). Nuorten näkemyksiä historian käytöstä ja merkityksestä. *Historiallinen Aikakauskirja*, 116(3), 297–309. <https://doi.org/10.54331/haik.140535>
- Veijola, A., Sulkunen, S., & Rautiainen, M. (2019). Historiallisen tiedon luonne ja historian tekstikäytänteet lukiolaisten kuvaamana. *Kasvatus & Aika*, 13(2), 53–67. <https://doi.org/10.33350/ka.75134>
- Virkonen, T., Karhunen, H., & Suhola, T. (2023). Todistusvalinta tehostaa opiskelijavalintaa (Policy Brief 1/2023). VATT <https://doria.fi/bitstream/handle/10024/186378/vatt-policy-brief-1-2023-todistusvalinta-tehostaa-opiskelijavalintaa.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Luettu 20.2.2024.]

- Virta, A. (2011). Harrastuksesta ammatiksi: Historian opettajiksi opiskelevien suhde historiaan. *Kasvatus & Aika*, 5(3), 68–81.
<https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68418>
- Ylioppilastutkintolautakunta. (13.9.2023). Hyvän vastauksen piirteet: FI-Historia.
https://tiedostot.ylioppilastutkinto.fi/kokeet/2023-09-13_HI_fi/grading-instructions.html [Luettu 20.2.2024.]
- Ylioppilastutkintolautakunta. (n.d). Ilmoittautuneet eri kokeisiin tutkintokertoittain 2014–2024. <https://tiedostot.ylioppilastutkinto.fi/ext/stat/FS2024A2015T2010.pdf> [Luettu 20.2.2024.]
- Ylioppilasvalinnat.fi. (n.d). Todistusvalinnan pisteytykset vuodesta 2026. <https://yliopistoalinnat.fi/todistusvalinnan-pisteytykset-vuodesta-2026> [Luettu 20.2.2024.]